

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

ORMAN FAKÜLTESİ
DERGİSİ

SERİ B. CİLT VIII. SAYI I. 1958

ALMANYA ORMANCILIĞINDAN İNTİBALARIM

Dr. Abdülkâdir KALIPSIZ

GİRİŞ

İki seneye yakın bir müddet bulunduğum Batı Almanyada zamanımı üç muhtelif şehirdeki (Münih - Freiburg - Hann. Münden) orman fakültesi veya üniversitenin bir (tabii veya siyasi ilimler) fakültesine bağlı ormancılık bölümlerinde ders ve tatbikatlara, ekskürsiyonlara, enstitü çalışmalarına iştirak ederek geçirdim. Bu arada Reinbek'de (Hamburg civarında) bulunan «Batı Almanya Orman ve Odun Araştırma Enstitüsü»nü ziyaret ettim ve Hechingen'deki (Stuttgart yakınında) «Württemberg Ormancılık Araştırma Enstitüsü»nün «Hasılat» bölümünde bir ay buldum. Muhtelif vesilelerle Batı Almanyanın başlıca orman mntikalarını gezdim, oradaki deneme sahası ölçmelerine katıldım. Hann. Münden orman Fakültesini, 1957 haziran dönemi imtihanlarını dinledim. Her yıl tekerrür eden «Almanya Ormancılık Hasılat Kongresi»ne iki defa bende misafir delege olarak katıldım.

Bu vesilelerle, Türk ormancılığını da yakından ilgilendireceğini ve üzerinde düşündüreceğini zannettiğim bazı konular, faaliyetler, problemler ve bilhassa zihniyetler, olaylar gördüm. Memleketimiz ormancılık tatbikatı ve bilhassa tedrisatında mühim bir rol oynayan ve ekseriya örnek alınan Alman ormancılığı hakkında bu intibalarımı, yeri geldikçe memleketimiz ile de karşılaştırarak, meslektaşlarıma sunmaktan fayda umuyorum. Almanya ormancılığının teknik tatbikatı Fakültemiz tedrisatında yeter mik-

(*) İ. Ü. Orman Fakültesi asistanları tarafından tertiplenen seri konferanslardan biri olarak hazırlanmıştır.

tarda aksettirilmiş olduğu için, bu makale éerçevesinde bu bakımdan tafsilâta girmegi zait buluyorum.

Enstitülerinde misafir bulunduğum müddetçe şahsıma ummadığım yardımlarda bulunan çok samimi bir dostluk ve ilgi gösteren Alman ormancılarına ve orman fakülteleri mensublarına kalbi teşekkürlerimi, Türk meslektaşlarımın önünde de ifade etmeği bir borç bilirim.

1. ALMANYA ORMANLARI

Batı Almanyanın % 27,6 sı ormanlık olup¹⁾ şehir, köy ve ziraat arazileri ekseriya ormanlarla çevrilidir. Memleketimizden tamamen farklı olarak, burada ormanlar muayyen bir bölgeye inhisar etmeyip, Almanyanın her tarafına dağılmıştır. Bizdeki durumun aksine, ormanlar insandan kaçmaz, bil'akis yaklaşırlar, aynen av hayvanlarında da olduğu gibi!

Ormanların % 65'ini ibreli ve % 35 ini yapraklı ağaçlar teşkil eder. Aslı ağaç türleri, melez ve huş hariç, memleketimizde rastlanan nevilerdir. Meşçerelerin % 94,8 i koru işletmesidir ve büyük bir kısmı dikim yoluyla yetiştirilir. Ormanlar aynı zamanda bakımlı bir park manzarasında ve durumundadır; ovalık veya hafif engebeli arazide geniş sahalar işgal eder ve halk için bir sayfiye yeri mertebesindedir. Memleketimizde görmeğe alıştığımız şekildeki tabiat ormanlarına ancak Alpler muntkasında rastlanabilir. Daha ziyade kültürel ve kollektif faydalar sağlaması beklenen²⁾ bu dağ ormanları, kartpostal sanayiine de önemli bir mevzu teşki eder.

Mülkiyet bakımından Almanya ormanlarının % 31 i devlete, % 27 si hükmi şahıslara ve % 42 si de hususi şahıslara aittir³⁾. Hükmi ve hüsusi şahıs ormanlarının bakımı ve yıllık verimi devlet ormanlarına nazaran bariz bir fark göstermektedir. Ortalama yıllık verim 3,1 m³/ha kalın odun kesim hasılatı olup⁴⁾, bazı lâdin meşçerelerinde 16 m³/ha'a kadar da yükselmektedir. Ormanların sağladığı maddi gelir azımsanmıyacak bir miktar olduğu için (meselâ Baden - Wüttemberg eyaletinde devlet ormanlarının ortalama gayrisafi geliri 1954 yılında 393 DM/ha'dır⁵⁾), bazı köylüler elverişsiz ziraat topraklarını ormana tahsis etmektedirler.

Almanyanın yıllık odun istihsali ortalama 22 milyon metreküp olup, bu

¹⁾ Lemmel — Forstliche Holzmarktpolitik, J. D. Sauerländer's Verlag, Frankfurt a. M. 1956:

²⁾ G. Helm — Das Forstamt Partenkirche, als Beispiel für die Problematik der betriebswirtschaftlichen Situation von Forstbetrieben unter besonderer Berücksichtigung alpiner Verhältnisse (Doktora tezi, basılmamıştır), 1952.

³⁾ Deutscher Forstwirtschaftsrat — Forstwirtschaftliche Produktionssteigerung, Arbeitsprogramm für die deutsche Forstwirtschaft, 1953.

⁴⁾ K. Mantel — Entwicklungstendenzen des westdeutschen Holzerzeugung und Holzversorgung, Holz-Zentralblatt, 1952.

⁵⁾ Baden — Württemberg, Forststatistisches Jahrbuch, 1954.

nun gayrisafi para değeri 1,3 milyar markdır ⁶⁾. İstihsalın 3/4 ünü kullanılabilecek odun teşkil eder. Bu miktar mevcut ihtiyacı karşılayamamakta ve yıllık ihtiyacın % 20 si dışardan ithal edilmektedir ⁷⁾.

Yukarda özet halinde belirtilmeğe çalışılan Almanya ormanlarıyla Memleketimizin orman durumu ve ormancılığımızın ekonomik şartları ⁸⁾ karşılaştırılırsa, yurdumuzun bu bakımdan da ne derece geri olduğu anlaşılabilir olur. Fakat aradaki farkın husulü sebeplerini sadece ormancılığımızın ve teknik imkânlarımızın geri oluşunda aramak, yanlış olur. Burada, sosyal ve ekonomik şartlar yanında, bilhassa tabiat faktörleri başta gelen ve unutulmaması gereken çok mühim bir amildir. Gerçekten, Almanyanın hemen her tarafındaki iklim şartları ve bilhassa yağış durumu ormanın yetişmesine çok elverişlidir. Diğer taraftan, Almanya (güneyde Alpler bölgesi müstesna) umumiyetle arızalı değildir. Bu itibarla gerek orman yetiştirmek ve gerekse orman mahsullerinin istihsal ve kıymetlendirilmesi, bizde rastlanan engel ve güçlükleri göstermez. Buna mukabil, memleketimizin Kuzey Anadolu ormanlarına benzer tabiat şartları arzeden Alp'ler mıntıkasında ve kısmen Schwarzwald (Karaorman) da aynı güçlükler ortaya çıkmaktadır. Meselâ Bavyera'da Königsee yamacındaki bir yanık sahanın ağaçlandırılması, uzun gayretlere rağmen başarılammıştır. Alpler ve Schwarzwald mıntıkasındaki bazı dik yamaçlarda da orman varlığının idamesi tehlikeye girmiştir. Diğer taraftan bu mıntikalardaki bazı ormanlar transport güçlüklerinden dolayı halâ işletmeye açılmamıştır ve buradaki orman işletmeleri zararlı çalışmaktadır. Meselâ Alpler mıntıkasında bulunan Partenkirchen orman işletmesi her yıl blâncosunu büyük bir zararla (1950 yılında 32 556 DM) kapatmakta ve nakliyat imkânsızlığı dolayısıyla bazı bölmelerde mevcut ağaç serveti işletilememektedir ⁹⁾.

2. ORMANCILIK ANLAYIŞI

Köylü veya şehirli olsun, bütün Alman halkı için ormanlar, yılın her mevsiminde, gezilen dolaşılabilir, avlanılabilir, oturup dinlenilen, yüksek rasat kulelerinden göz alabildiğine ve doyasıya seyredilen, uzun uzun etüd edilen dost bir tabiat abidesidir.

Orman, sahibi için; emek sarfedip yetiştirilen, kendisi ve ahfadına geçim kaynağı olan, odun ihtiyacını karşılayan teminatlı bir mülk teşkil eder. Ormanla işğal edenlere de, daimî ve tatminkâr bir iş kaynağıdır.

⁶⁾ Deutscher Forstwirtschaftsrat — Forstwirtschaftliche Produktionsteigerung, 1953.

⁷⁾ Lemmel — Forstliche Holzmarktpolitik, 1956.

⁸⁾ F. Fırat — Türkiye ormanlarının ekonomik şartları, 1952.

S. İnal — Türkiye ormancılığının ana dâvası, Orman Fakültesi Dergisi, Seri A; 1957.

Devlet nazarında ormanlar; emek ve para sarfedilerek yetiştirilen¹⁰⁾, ihtimamlı bir bakıma tabi tutulan ve kesime olgunlaşınca paraya tahvil olunan, bu arada varlığı ile kıymetli faydalar da sağlıyan bir konudur. Görülüyor ki Devlet de ormanı asla hüdâyınabit bir varlık olarak kabul etmiyor, bu varlığı vücuda getirmek için para ve sây sarfediyor.

Birçok şehir ormanlarında maddi gelir tamamen arka plânda olup, kolektif faydaları esas alınır. Mesire yerlerinde bir ormancının yıllanmış ve dal - budak salmış bir göknar, meşe veya ıhlamur ağacını kesmesi veya bu civardaki bir meşçerede ağaçların yağlı boya ile işaretlenmesi, ziyaretçilerin asla affedemeyeceği büyük bir kabahattir.

Almanyada tarla açma, kaçak kesim yok denecek kadar azdır¹¹⁾ ve yakacak olarak da daha ziyade maden kömürü veya elektrik sobası kullanılmaktadır.

Alman hükümeti, mahalli halkın eskidenberi mevcut ve alışılmış haklarını bir kanun maddesile bir çırpıda kaldırmıyor (hatta Hitler rejiminde dahi;) veya yeni bir kanun maddesile hemen yeni haklar tanımıyor? Teknik ve modern ormancılık yapabilmek için, orman idaresi uzun zamandan beri otlatma, altlık yaprak toplama, zati ihtiyaç gibi hakları kaldırmak arzusun-

⁹⁾ G. Helm — Das Forstamt Partenkirche, doktora tezi — basılmamıştır, 1952:

¹⁰⁾ a — Bir hektar sahanın ağaçlandırılması 1000 ve hattâ bazı halde 4000 DM/ha'a malolmaktadır.

b — Baden - Württemberg eyâletinde bütün orman mülkü saha (ağaçlandırma sahası değil!) birimine düşen ağaçlandırma (toprak işleme, tohum ekme, fidan yetiştirme, dikim, gençlik bakımı; çit çevirme ve diğer) masrafları 28,9 DM/ha'dır. Bu Eyâlette ağaçlandırma masrafının yıllık kesim hasılatına (m³ kalın odun cinsinden) isabet eden hissesi 5,4 DM/ha'dır (Baden - Württemberg, Forststatistische Jahrbuch, 1954).

Memleketimizde istihsal edilen odun mukabili aynı ölçüde bir orman içi ağaçlandırma masrafı göze alınır, iştirak kıymeti bakımından en iyimser bir mülâhaza ile 1 DM = 1 T. L. itibar edilerek, 1954 yılı istihsal miktarı (İnal'a göre 8) 7.348.000 m³ kullanacak ve yakacak odundur (için takriben 40 milyon liraya tekabül eder. Bugünkü yüksek konjunktur müvacehesinde 5,4 T. L./m³ lük bir masrafın büyük bir yük teşkil etmemesi gerekir. Halbuki bu maksat için memleketimizde yapılan masraf hemen hiç mesabesinde! Orman bakım masrafları adı altında, yangınla mücadele amenajman harcırahı, hayvan bakımı, yol ıslâhı v.s. masraflarını da içine almak üzere, yapılan masraf yekûnu ortalama olarak yılda 1,5 milyon lirayı geçmez ve ancak 1953 yılında 3,9 milyon liraya ulaşabilmiştir (M. Miraboğlu - Türkiye Devlet Orman İşletmelerinin İşletme İktisadi bakımından tetkiki, İstanbul, 1957). Kanaatimce; bu hususta gerekli masrafı göze aldığımız takdirde, ki buna ormanlarımızın istikbal bakımından zaruret vardır, korkusuzca istihsalimizi de bir kaç misline derhal çıkarabiliriz.

¹¹⁾ Bazı orman işletme müdürleri, harp sonu alışkanlığı olarak, zati ihtiyaç için bazan ağaç çalındığını söylemişlerdir.

da olduğu halde, bu işi bir kanun maddesi ile halletmeyip (veya halledemeyip?), hakkı satın alma yahut da yeni bir hak ikamesi (meselâ kuru yaprak yerine sun'i gübre verme gibi) cihetine gitmektedir. Bazı hallerde, bu hususta köylü ile anlaşılabilir ve hak sahibi hakkının bekasını isterse, orman idaresi zor kullanmayıp, hakka riayet eder. Meselâ Württemberg eyaletinde bütün köyler evvelce zati ihtiyaç hakkını devlete sattıkları halde, bir köy halkı buna rıza göstermemiş ve halen bugün de bu hakkını tek başına muhafaza etmektedir.

Ormanlara zararlı olan her faktörü devlet derhal kanun dışı saymadığı gibi, ormancılar da «-Bu şartlar altında ormancılık yapılamaz?» diye ellerini böğürlerine bağlamıyorlar. Meselâ Almanyada av hayvanları ormanda bilhassa gençlik sahalarında karakeçi kadar zararlı olmağa müstaittir. Fakat bunu önlemek için av hayvanlarını imha yoluna gitmeyip, gençlik sahaları telörgü veya enkaz odundan çitlerle çevrilmektedir.

Yukarıda işaret edilen müsait iklim ve tabiat faktörleri yanında, Almanyada hakim olan bu ormancılık anlayışının ve sosyal hayatın da bugünkü Alman ormanlarının ve ormancılığının yaratılmasında büyük bir hissesi vardır. Gerçekten, tabiat şartlarında farkedilir bir değişme olmamasına rağmen, sosyal hayat ve ormancılık anlayışındaki tarihi gelişmeler, orman varlığına daima in'ikâs etmiştir:

Almanyada da eski devirlerde, M.S. 600 senesinden itibaren nüfusun sür'atle artışı ve milletler muhacereti yüzünden, arazi kıtlığı ile beraber orman - insan münasebeti de hasmane bir şekil almış, M.S. 600 - 1300 yılları arasında tarla ve mer'a açmak suretile, ormanların 2/5 i tahrip edilmiştir. Bu hal 16. asra kadar devam etmiştir. Nihayet, bir taraftan ormansızlığın zararlarının başgöstermesi, diğer taraftan da sosyal ve ekonomik hayatın gelişmesiyle, bu asırdan itibaren nizamlı bir ormancılığın temelleri atılmış ve kanuni tedbirler alınmıştır¹²⁾. Orman mahsullerinin ihtiyacı karşılanabilmesi için 17. ve bilhassa 18. asırda mevcut ormanlar işletmeye açılmağa ve verimi arttırma imkânları araştırılmağa başlanmıştır. Bu maksatla amenajman plânları tanzim edilip, dikim yoluyla geniş ölçüde ağaçlandırmalara girişilmiş, tabii tensil ve kesim metodları islâh edilmiştir. Buna rağmen 18. ve 19. asırlarda orman durumu yine bozuk olup, Almanyanın büyük bir kısmı bozuk orman, çalılık veya çıplak sahalar halinde idi. Zamanla bozuk ormanlar verimi daha yüksek olan ibrelili ve bilhassa lâdin meşçerelerine, baltalık ve mürekkep baltalıklar da koruya tahvil edilerek, 19. asrın ikinci yarısından itibaren de meşçere bakımı problemleri ele alınarak, Almanyanın bugünkü durumu şekillenmiştir. Bu arada zaman zaman çıkan harpler, sosyal ve ekonomik düzendeki sarsıntılar aynen ormancılığa da aksetmiş

¹²⁾ J. Köstler — Wald und Forst in der deutschen Geschichtsforschung, Historische Zeitschrift, Band 155, Heft 3.

ve ormanların tekrar tahribine yol açmıştır. (iktisat doktrinleri, 30 sene harpleri, I. ve II. Dünya harpleri) ¹³⁾. Fakat durum istikrar bulunca, tabiat şartlarının elverişliliği, modern ormancılık anlayışının, teknik ve kültürünün kökleşmiş bulunması dolayısıyla bu zararlar, geniş ölçüde ağaçlandırmalarla ¹⁴⁾ kısa bir zamanda önlenmiştir.

Almanyadaki bu gelişme safhaları, bir memlekette orman ve ormancılığın sadece bir meslek zümresinin gayretile çözülebilecek bir problem olmadığını, tabiat şartları yanında ekonomik ve sosyal hayatın, umumi kültür seviyesinin önemli rolünü ¹⁵⁾ tebaruz ettirmiş oluyor. Gerçekten, bugün de Almanyada halkın ormana karşı davranışının hasmane olmamasının sebebi münhasıran ağaç ve orman sevgisi değildir. Nitekim ihtiyaçlar zorladığı ve kontrol gevşediği anda (meselâ II. Dünya harbi sonunda) bu sevgi ormanları tahripten kurtaramamıştır.

3. ALMAN ORMANCILARI

Halkı tabiat aşığı olan Almanyada ormancılık mesleğinin eskidenberi mümtaz bir mevkii olduğu, bizde de bilinen bir hakikattir. Gerçekten, memleketin âsil ailelerine mensup bir çok ormancı vardır. Diğer taraftan, bilhassa Kuzey Almanyada bugün de yaşatılmakta olan «Av ve Atıcılık» bayramlarında muntıkânın ormancısı, hükümdarı temsilen bu törenleri idare eder ve bugünlerde orman dairesi önünde üniformalı bir nöbetçi bekler.

Ormancı; devlet tarafından yaptırılmış konforlu evinde oturmak, ava çıkmak, ormanda gezmek, ormanla başbaşa yaşamak ve bilhassa «ormancı» olmak mazhariyetleri yanında, otomobili sayesinde şehir nimetlerinden de mahrum kalmadığı için, bugün de hayatından memnundur; ormancılık mesleği bugün de caziptir. Fakat, ekseri memleketlerde olduğu gibi, Almanyada da sanayi ve serbest iş hayatı, memuriyete kıyasla, fevkalâde daha büyük bir gelir sağladığı cihetle, diğer memuriyetler meyanında ormancılık mesleği de eski cazibesini kaybetmek üzeredir. Bazı meslektaşlar, bu sebeplerle ormancılık tahsiline artık eskisi gibi seçkin talebelerin gelmediğinden şikâyet etmişlerdir.

Ormancının çalışma sahası ve ondan beklenen vazife, bizdekinin aksine olarak, tamamen aksine ormancılık tekniğine inhisar eder. Orman bek-

¹³⁾ K. Rubner — Neudammer Forstliches Lehrbuch, 11 baskı, 1955.

¹⁴⁾ F. Saatçioğlu — Almanyada harp sonrası orman yetiştirme çalışmaları, Orman Fakültesi Dergisi, seri B, 1954.

¹⁵⁾ M. Diker — Türkiyede ormancılık, Ankara, 1947.

Türkiye Ormancılar Cemiyeti — Yeşil Kitap, orman davamız, Ankara; 1951.
Dieterich — Forstwirtschaftspolitik, Hamburg u. Berlin, 1953.

Ş. N. İlkmen — Ormancılık sahasındaki tedris müessesemizin yüzüncü yıl karşısında taşıdığı mâna ve değer, Orman Fak. Dergisi, Seri B; 1957.

çisinden başmüdür ve genelmüdüre kadar bütün ormancıların baş kaygusu: idaresi altında bulunan ormanları (gerek maddi ve gerekse kollektif fayda sağlama yönünde) en verimli bir bünyeye ulaştırmaktır. Mıntıkasının ormanlarını iyice tanır ve zevk sahibi bir park mühendisi gibi çalışır. Ormanın her köşesinde hangi ağaç türlerini geliştireceğini, nasıl bir işletme şekli tatbik edeceğini, gençleştirmenin nasıl yapılacağını, kesilen gövdeleri ne şekilde kalite sınıflarına ayırırsa piyasada daha iyi kıymetlendirilebileceğini, av hayvanları zararlarını, muhtemel tabiat âfetlerini nasıl önleyebileceğini dert edinir. Ekskürsiyon, meslekî tatbikat ve musahabelerde bu konular tartılışır. Her ormancı, mevcut mesleki problemleri çözebilmek için kendi imkânları dahilinde tecrübelerle girişir, mütalea beyan eder, ilmi araştırma enstitülerile teşriki mesai eder ve mesleki yayınları takip eder. Bir ormancının baş vazifesini silâhlı kaçakçı ile mücadele, mahkemelerde dava takibi, köy köy propaganda gezilerinin teşkil edebileceğini ve mesaisinin büyük bir kısmını büro işlerinde geçirmesini havsısalı almaz.

Çalışma şartları bakımından memleketimize nazaran farklı olan mühim bir hususiyet de, işletme vüs'atının normal (azami 5 000 hektar) ve teknik elemanlara tevdi edilen vazife ve mes'uliyetin de insan kudreti dahilinde olmasıdır. Büro işlerle, bu konuda yetişmiş yardımcı elemanlar vazifelendirilir ve ormancı daha ziyade, asıl iş yeri olan ormanda çalışma imkânı bulur. Bununla beraber, son yıllarda büro mesaisinin çoğaldığı yolunda şikâyetler artmıştır¹⁶⁾. Fakat çalışma yeri ve imkânı, vazife taksimi ve mesuliyet vüs'ati, memleketimizde kıyaslanamayacak derecede maksada matuf ve insaflıdır.

4. TEDRİSAT ŞEKLİ

Almanyadaki akademik ormancılık tahsil sistemi, başlangıç pratiği ile meslek diplomasını takiben yapılan staj ve büyük devlet imtihanı safhaları¹⁷⁾ hariç, memleketimizde de cüzi değişikliklerle benzer şekilde uygulandığı için, şekil bakımından üzerinde durmayarak, yine umumi intibalarımı nakledeceğim.

Umumiyetle ders takrirlerinin hacmi az olup, ancak genel esasları ihtiva eder. Ekseri profesörlerin ders kitapları yoktur; her dersin başlangıcında, dersle ilgili tablo, cetvel ve bazen kısa bir hülâsa talebeye dağıtılır. Bazı talebeler ders esnasında not tutarlar bazen de bu notlar birleştirilerek, teksir edilir. Fakat talebenin mesleki bilgisi münhasıran ders takrir-

¹⁶⁾ Muhtelif mecmualarda bu konuda sert terkihtlere rasıldım; konuştuğum birçok ormancılar da, son yıllarda bürokrasinin artışından şikâyetçi idile.

¹⁷⁾ N. Çepel — Almanyanın Lüss devlet orman işletmesinde neler gördüm, Türkiye Ziraat Mecmuası, 1955, No. 21'-23.

lerine inhisar etmeyip, geniş ölçüde umumi el kitaplarından, yardımcı kitaplardan, araştırma yayınlarından ve mecmualardan faydalanılır, meslekî her nevi neşriyat ilgi ile takibedilir.

Profesörler, ders saatinin veya muayyen bir konunun hitamında ekseriya ders takririne fasıla vererek, konu ile ilgili sualleri cevaplandırır. Çok defa, mühim bir konu anlatılırken, talebelere anlatılıp - anlaşılma-dığı sorulur ve eğer ekseriyet sıralara vurarak tasdik etmezlerse, susar veya ayaklarını sürterlerse, konu daha basit ve geniş olarak, talebelere müsbet cevap alınıncaya kadar, tekraren izah edilir. Ders takriri esnasında anlaşılamiyan, müphem bir nokta kalırsa, daima talebeler ayaklarını yere sürterek, anlayamadıklarını izhar ederler. Bu suretle profesör, anlattığı şeylerin, ekseriyet tarafından kavranmış olduğuna inanarak, güvenle dersini verir.

Derslerde yeri geldikçe projeksiyon ile bol miktarda resim, tablo ve grafikler gösterilir, tatbikattan çeşitli misaller verilir. 1957 sonbaharında memleketimizi ziyaret etmiş olan Münih Üniversitesi silvikültür profesörü Dr. J. Köstler daha ileri giderek, ders takrirlerini tamamen karanlıkta projeksiyon ile resim ve tablolar göstermek suretile vermektedir. Bu şekildeki bir tedrisatın fayda ve mahzurları münakaşalı olup, ekseri talebeler bu suretle konuların daha derin bir iz bıraktığını, bazıları iki saat aralıksız olarak yüzden fazla fotoğraf ve tablo tetkik etmenin çok yorucu olduğunu ileri sürüyorlar.

Ders takrirlerinde umumiyetle sınıf mevcudunun ancak 3/4 ü bulunur ve derslerde yoklama usulü yoktur.

Ders takrirlerinin hacmen dar ve ders saatlerinin fazla ilgi görmemesine mukabil seminer, tabikat ve ekskürsiyonlar -daha külfetli olmalarına rağmen- çok alâka toplar.

Seminer saatlerinde bir talebe uzun bir çalışma ile hazırladığı konuyu ortaya getirir ve müteakiben münakaşası yapılır, sualler sorulur. Bu suretle, şahsi çalışma kabiliyeti geliştirilmiş ve bir konu üzerinde düşünme, tartışma zihniyeti aşılınmış oluyor¹⁸⁾. Her talebe bir enstitüden seminer ödevi almak zorundadır ve zevkle yaptığı bu işe büyük bir zaman ayırmakta, bazen bu uğurda dersleri terketmektedir.

Günlük tatbikat veya birkaç gün süren ekskürsiyonlar her defasında Eyaletin bir bölgesinde veya başka bir eyaletin ormanlarında tertiplenmektedir. Bir iki ay önce enstitü asistanları ekskürsiyon mahalline giderek, enstitü müdüründen aldıkları direktif dahilinde işletme müdürü ile beraber, veya çok defa profesörler de iştirak ederek, tatbikat yeri ve konuları karar-

¹⁸⁾ Rahmetli hocamız Ord. Prof. Mazhar Diker'in, hattâ biraz da icbar ederek, 1954 — 1946 yıllarında tertiplediği seminer çalışmalarından sınıfça çok faydalanmıştık.

laştırılır ve gerekli hazırlık ikmal edilerek, program tesbit edilir. Program birkaç hafta önceden ilân edilir ve iştirak edecek talebeler müracaat ederek gerekli ücreti yatırırlar. İştirak sayısına göre otobüs kiralanır, lokanta, otel ve gençlik evlerinde (Jugendherberge) yer ayırılır.

Ekskürsiyona programda bidirilen gün ve tam saatinde başlanılır ve ekskürsiyon devamınca programa harfiyen sadık kalınır. Talebeye, enstitü veya işletme tarafından roto ile teksir edilmiş olan ve ekskürsiyon konuları hakkında bilgi veren broşürler dağıtılır. Konular hakkında ekseriya ilk defa işletme müdürleri izahat verirler. Müteakiben profesörler tabikatta rastlanmış olan bu konu ile dersteki izahları arasında bağıntı kurarlar. Talebeler çeşitli sualler sorar ve münakaşalar yapılır. Ekseriya büyük ekskürsiyonlar içkili ziyafetlerle de süslenir, fakat bu hal asla programı ve tatbikatın ciddiyetini aksatmaz.

Uzun otobüs yolculuğunda, yahut akşam yemeğinden sonra veya ekskürsiyonun hitamında profesör veya bir talebe, günün ve ekskürsiyonun toplu bir özetini yapar. Bu konuşmalarda profesörler ekseriya «tatbiki olarak gösterilen ve açıklanan bu konuları talebelerin şablon halinde kabul etmemelerini, bunların ancak bazı misaller olduğunu ve reçete sayılmamasını, ilerde karşılaşılabilecek çeşitli problemler karşısında bugün görülenlerin aynen tatbiki kalkışılmamasını, şart ve imkânlarla göre, burada alınan esasları anahtar olarak kullanıp, bizzat karar verilmesi gerektiğine» ehemmiyetle işaret ederler.

Daima tekerrür eden bu ikazlara rağmen, maalesef Alman ormancılık tedrisatında da yukarıdaki düşünce tarzı tam bir makes bulamamıştır. Gerçekten, ormancılık ders takrirleri henüz tam ilmî bir hüviyet iktisabedememiştir¹⁹⁾. İmtihanlarda da başarı, talebenin tatbikatta karşılaşacağı problemleri çözebilecek bir anahtara sahip olup - olmaması değil, Alman eğitimi sisteminde mutad olduğu veçhile²⁰⁾, daha ziyade öğretim safhasında tesbit edilen bilgi hamulesini alıp - almadığı ile değerlendirilmektedir. Bunun sebebi belki ormancılığın ilim veya sanat olduğunun henüz tartışma konusu teşkil etmesine veya belki de, başka bir münasebetle Prof. Dr. Lemmel'in belirttiği gibi, eskidenberi orman fakültesi profesörlerinin tatbiki bir çalışmayı müteakip kürsüye gelmiş olmaları ve hatta bazen öğretim görevinin ek vazife olarak verilmiş olmasındandır. Mamafih Almanyada tedrisatın bu kusuru, iki senelik bir staj devresini müteakip geçirilen «Büyük Devet İmtihanı» nda oldukça problematik sorular ikamesile, giderilmektedir.

¹⁹⁾ Dieterich — Zur Ausgestaltung des forstwissenschaftlichen Unterrichts, Forstliche Wochenschrift, Silva, 1934, s. 65 - 80.

²⁰⁾ George C. Allen — Alman eğitimine bir bakış (Çeviren C: Y.), Forum, 1957; Sayı 84.

Sözlü ve yazılı olarak tertiplenen Devlet İmtihanı suallerine bir örnek olarak, Niedersachsen eyaleti Orman Genel Müdürlüğünce, Hann. Münden Orman Fakültesi öğretim üyelerinin de iştirakile hazırlanan 1954 yılına ait 11 yazılı sualden biri aşağıda verilmiştir :

«Kuzey Almanya ovasında bulunan Kohlbrück orman işletmesinin 16 No. lu bölmesi 1946 ve 1947 yıllarında plân dışı olarak mecburen kesilmiştir.

Ekteki yetiştirme muhiti ve meşçere tavsifi bugünkü durumu göstermektedir.

16. No. lu bölümde ilerde takibedilecek silvikültürel muamele hususunda teklifiniz nedir? 1955 yılında kesim ve ağaçlama tedbirleri sizin bu teklifiniz dahilinde yürütüleceğine göre, detayına girmeden gider durumunu da gösterir bir kesim ve ağaçlama plânı tertipleyniz;»

(İmtihan süresi : 4 saat)

5. İLİM VE TATBİKAT

Birkaç sene önce Almanyaya bir tatbikat gezisi yapmış olan Fakültemiz talebe grubuna dahil bir meslektaş dönüşünde : «-ziyaret ettiğimiz her işletmede bize izahat veren işletme müdürleri o derece etraflı mesleki bilgi ile mücehhez görünüyorduk ki bunların aslında üniversite profesörü olup, propaganda gayesile karşımıza işletme müdürü hüviyetile çıkarıldıkları zehabına kapıldık» diye anlatmıştı. Gerçekten tatbikattaki bir ormancı, ekskürsion veya mesleki tatbikatlarda ilmi bilgi ile de mücehhez tatmin-kâr bir izahat verebilecek ve ilim adamlarile eşit şartlarda münakaşa edebilecek kudrettedir. Esasen birçok işletme müdürleri doktor ve hatta bazıları doçent ünvanına haizdir.

Almanya şartları için, bu durum gayet normaldir. Zira orada ilim ve tatbikat tamamen içiçe, yan yanadır. Ders takrirlerinde anlatılan ve kitaplarda yazılan problemlerle meslek tatbikatında da her zaman karşılaşılır ve ormancı da sadece ormancılık konularile iştigal ettiği için, mesleki bilgisini daima taze tutabilir.

Diğer taraftan Almanyadaki ormancılık teşkilâtı ilim müesseselerile daima temas halinde olup, mesleki problemlerin çözümü için gerekli maddi fedakârlıktan da kaçınmıyarak, araştırma enstitüsü ve fakülte elemanlarından her zaman yardım talep eder. Bu karşılıklı yardımlaşma sayesinde Almanyada ilim ve tatbikat beraberce yükselmiş, gelişmiş ve dünyaya örnek olan eserler vermiştir.

Ayrıca, ormancılık müessese ve cemiyetleri tarafından sık sık tertiplenen ilmi konferanslar, tatbikat ve ekskürsionlar mesleki bilgiyi tazelemeğe, yeni gelişmeleri ve mahalli problemleri tanıtmaya vesile olmaktadır. Bu teşebbüsler devlete ve müesseselere büyük bir maddi külfete malolmakla be-

raber, ormancılığın ilerdeki mesleki faaliyetlerine ve başarısına geniş ölçüde fayda sağladığından, meslektaş kütlesi tarafından büyük bir ilgi ve teşvik görmekte, bu itibarla da sık sık tekrarlanmaktadır.

Almanyada ilim adamları daima tatbikatın içindedir. Memleket olay ve şartlarını yakından takibederler ve tatbikatındaki her türlü problemin çözümü ve yeni esaslar vaz'ı için tertiplenen kongre ve istişari toplantılarda daima fikirlerini serdediler ve oy sahibidirler. Fakat hiç bir zaman mutlak «sahibi selâhiyet» de telâkki edilmezler? Esasen Almanyada muayyen bir ihtisas sahasında yetişmiş ve müstakil bir görüş sahibi olan daima birden fazla otorite (gerek ilim müesseselerinde ve gerekse tatbikat sahasında) ve dolayısıyla hakiki bir ilmi rekabet, aynı zamanda bu ilim yarışmasına hakemlik yapabilecek olgunlukta bir meslek kütlesi de mevcuttur.

Nazarı dikkati çeken başka bir hususiyet de, ruhlarına askeri disiplin yerleşmiş olmasına rağmen, Almanların büyük bir ekseriyetinin ilim ve bilgi konusunda tolerans sahibi olmalarıdır. Bilgiyi merteye ile ölçemediklerine, inandıkları fikirleri cesaretle savunduklarına, buna mukabil ikaz ve ikna edildikleri takdirde yanıldıklarını hemen kabul ve teşekkür ettiklerine dair bir çok misaller gördüm.

Bugün memleketimizde meslekdaşlar dahi ormancılık ilmine ve araştırmalarına bigâne kalıyorlarsa²¹⁾, kanaatimce bu hal meslektaşlarımızın tembelliginden değil, iş konularının aslî meslek faaliyetleri dışına sürüklenmesinden ve devletçe modern teknik ormancılığa yeter derecede itibar edilmemesinden ve bunun yanında ilmi çalışmaların da tatbikatın ihtiyaçlarına yönelmemesindedir. Filhakika ekseri meslektaşlar meselâ ferahlandırma veya tensil kesimleri yahut meşçere hacmi, artım ve yaş tayini konularında -bu husustaki bilgisini imtihan ve diploma ile evvelce tevsik etmiş olmasına rağmen- yeter bir bilgi sahibi olmamasına mukabil, idari, hukuki ve iktisadi ve bazılarının da inşaat ve haritacılık konularında ihtisas derecesinde gelişmesi, yahut da yeni bir tahsile (meselâ hukuk, tıp, dişçi... gibi) başlamaları veya ingilizce öğrenmeleri, ilmin ve bilginin iltifata tâbi olduğunu²²⁾ göstermektedir.

6. ALMAN ORMANCILIĞININ BUGÜNKÜ PROBLEMLERİ

Yukarıda kısaca durumu ve şartları belirtilen Alman ormancılığının bugünkü problemlerine de temas etmek, memleketimiz ormancılığı ile mukayesesi bakımından enteresan olacaktır.

²¹⁾ Dış memleket ormancılık müesseselerinden yakın bir alâka gören İ. Ü. Orman Fakültesi Dergisi ve yayınları maalesef yurdumuz ormancıları tarafından değil okunmamak, çok defa mevcudiyeti dahi bilinmemektedir!

²²⁾ Ş. N. İlkmen — Ormancılık sahasındaki tedris müessesemizin yüzüncü yıl karşısında taşıdığı mâna ve değer, Or. Fak. Dergisi; s: B: 1957:

Alman ormancılığının ana gayesi²³⁾, odun istihsalini arttırmaktır. Bu gayeye ulaşabilmek için de: orman toprağını gübreleme, yapraklı ağaç türlerinin de ithalile karışık ve tabakalı meşçereler kurma, çorak toprakların, yaylaların, mer'a ve otlakların, verimi az ziraat arazisinin ormana tahsisi, orman dışı yerlerde (yol ve dere kenarlarında) ağaç yetiştirme, transport, av hayvanları ve böcek zararlarından korunma, küçük orman mülklerini birleştirme konuları daha entanzif bir şekilde ele alınmıştır. Diğer taraftan, hususi orman sahiplerine ve köylüye mesleki kurslar açılmasına, ormancılık işletmelerinin vergi yükünün azaltılmasına, odun piyasasının ayarlanmasına ve entanzif bir çalışmayı tahakkuk ettirebilecek mali kaynakların bulunmasına teşebbüs edilmiştir.

1953 yılında 20 sene için hazırlanan bu programa göre, verimi artırma yolundaki bu tedbirlerin tahakkuku için, her yıl 50 milyon marka ihtiyaç olduğu ve bunun yarısının orman sahibi tarafından, mütebakisinin de Eyaletler ve Federal Hükümet tarafından karşılanması kararlaştırılmıştır.

Harp ve harp sonu felâketinden sonra «İktisat Mucizesi» ni yaratan Almanlar, gerçekten ormancılık sahasında da büyük başarılar kaydetmektedirler. Bu meyanda, II. Dünya harbinin çeşitli tesirleriyle traşlama kesim sonucu meydana gelen 410.000 hektar genişliğindeki çıplak sahalar 1948 - 1953 yılları arasında çok kısa bir zamanda tamamen ağaçlandırılmış²⁴⁾, şimdide orman toprağını gübreleme²⁵⁾, meliorasyon ve karışık meşçere tesisi konularında geniş ölçüde araştırmalar yapılarak, neticeleri tatbikata da intikal ettirilmektedir.

Muazzam iktisadi kalkınma ve yüksek ücret dolayısıyla iş gücü bilhassa sanayi ve ticaret sahalarına kaydığından, orman işçisi fıkdanı başgöstermiştir. Bu ihtiyacın bir sonucu olarak, muhafazakâr olan ormancılıkta da, iş gücü eksikliğini karşılamak ve maliyeti düşürmek üzere, makinalaşmaya büyük ölçüde yer verilmiş ve buna paralel olarak da ormancılık tekniğinde yeni gelişmeler kaydedilmiştir.

SON SÖZ

Buraya kadar verilen izahattan Alman ormancılığının tabii ve ekonomik şartlarının, ormancılık anlayışının memleketimize nazaran ne kadar farklı olduğu belirtilmeğe çalışılmıştır. Bu itibarla, Alman ormancılığını taklide kalkışmak ve benzeri bir ormancılık tekniğini tatbik etmeye yeltenmek,

²³⁾ Deutscher Forstwirtschaftsrat — Forstwirtschaftliche Produktionssteigerung, Arbeitsprogramm für die deutsche Forstwirtschaft; 1953.

²⁴⁾ F. Saatçioğlu — Türkiye bakımından ağaçlandırmanın önemi ve ekonomik zaruretleri, Or. Fak: Dergisi; Seri B; 1956:

²⁵⁾ K. Hausser — Ergebnisse von neueren Forstdüngungsversuche, Allg. Forstzeitschrift, 1957; Nr. 10.

aynı bakımlı ormanları memleketimizde görmeği özlemek, kanaatimce sadece bir hayal olur. Orta Avrupa ormanlarını görmüş olan bir çok münevverlerimizin memleketimizde benzerini görememek dolayısıyla yeise düşmeleri ve bundan sadece Türk ormancılarını kusurlu tutmaları, hatalı ve insafsız bir hükümdür. Nitekim Almanlar İsveç ve İsviçre ormancılığına, Fransız ve İtalyanlar da Alman ormancılığına gıpta etmekte, fakat buna erişemeyip, kendi memleket şartlarına uygun bir ormancılık gayesi gütmekte ve bu istikamette faaliyet göstermektedirler.

Memleketimizde gerek ilim ve gerekse tatbikat sahasında çalışan ormancuların bilgisi ve vazife bağlılığı Alman meslektaşlarından asla aşağı değildir. Aradaki farkın; tabii ve ekonomik şartlardan, maksada yönelmeme ve organizasyon eksikliğinden ileri geldiği fikrindeyim.

Kanaatimce, bir kısım elemanları ileri memleketler ormancılığını da tanımış olan memleketimiz meslek camiasına ve idarecilerine düşen vazife: İlim ve tatbikatı kaynaştırmak, Yurdumuzun tabii, sosyal ve mücbir ekonomik faktörlerini bir vakıa olarak kabul ederek, bu şartlar altında memleketimiz dahilinde benzer dış memleketlerle mukayeseli ilmi araştırmalara, tatbikat ve denemelere müstenid, sistemli ve programlı bir çalışmaya yönelmek; herşeyden evvel de Hükümetçe ormancılığımızın gayesini sınırlayıp, maksada yöneltmek ve bu gayeye sadakatle yürütmek, olmalıdır.

Bu konuda yabacı uzmanların bize faydalı olabileceğini zannetmiyorum. Vakıalar da bunu teyidemiş, hazırlanan kanun hükümleri işlememiş, verilen raporlar Genel Müdürlük arşivinde yıllanmıştır.